 УДК 616-099:615.91

ЕКСПЕРТНА ІНІЦІАТИВА ЯК ЕЛЕМЕНТ УДОСКОНАЛЕННЯ РОБОТИ ОБЛАСНИХ БЮРО СУДОВО-МЕДИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ПРИ ВИЯВЛЕНІ НАРКОТИЧНИХ РЕЧОВИН В БІОЛОГІЧНИХ ОБ'ЄКТАХ

О.І. Моканюк[1], Д.В. Мусієнко, В.В. Жук, Т.Ю. Мельник, С.А. Букін

Вінницьке обласне бюро судово-медичної експертизи, м. Вінниця, Україна
Вінницький національний медичний університет ім. М.І. Пирогова[1]

Ключові слова: *судово-медична токсикологія, експертна ініціатива, наркотичні речовини, біологічні об'єкти.*

Клінічна та експериментальна патологія Т.18, №2 (68). С.129-133.

DOI:10.24061/1727-4338.XVIII.2.68.2019.251

E-mail:mokaniuk1964@gmail.com

У Кримінально-процесуальному Кодексі України та законі України "Про судову експертизу" закріплено право судово-медичного експерта, у випадку, якщо в ході проведення судово-медичної експертизи будуть виявлені відомості, які мають значення для кримінального провадження і з приводу яких не ставилися питання, зазначити про них у своєму висновку.

Мета роботи *- продемонструвати значення експертної ініціативи для підвищення об'єктивності та інформативності судово-медичних експертиз.*

Матеріал і методи. *Вивчення та статистичний аналіз архівної судово-медичної документації Вінницького обласного бюро за 2013 - 2018 рр.*

Результати*. За 2013 - 2018 рр. включно по Вінницькому обласному бюро судово-медичної експертизи зареєстровано 52 випадки виявлення наркотичних речовин в біологічних об'єктах, вилучених під час проведення експертиз трупів. Проаналізовано загальну кількість випадків направлення об'єктів на токсикологічну експертизу, кількість виявлених позитивних результатів, в тому числі з експертної ініціативи, розподіл наркотичних речовин за частотою виявлення, причини смерті.*

Висновки. *Останніми роками, в тому числі і завдяки експертній ініціативі, спостерігається тенденція до збільшення кількості випадків виявлення наркотичних речовин в біологічних об'єктах, вилучених з трупів, і, як наслідок, зростання частки отруєнь наркотиками у структурі насильницької смерті.*

Ключевые слова: *судебно-медицинская токсикология, экспертная инициатива, наркотические вещества, биологические объекты.*

Клиническая и экспериментальная патология Т.18, №2 (68). С.129-133.

ЭКСПЕРТНАЯ ИНИЦИАТИВА КАК ЭЛЕМЕНТ УСОВРШЕНСТВОВАНИЯ РАБОТЫ ОБЛАСНЫХ БЮРО СУДЕБНО-МЕДИЦИНСКОЙ ЭКСПЕРТИЗИ ПРИ ОБНАРУЖЕНИИ НАРКОТИЧЕСКИХ ВЕЩЕСТВ В БИОЛОГИЧЕСКИХ ОБЪЕКТАХ

А.И. Моканюк, Д.В. Мусиенко, В.В. Жук, Т.Ю. Мельник, С.А. Букин

Цель работы *- показать значение экспертной инициативы для повышения объективности и информативности судебно-медицинских экспертиз.*

Материалы и методы. *Изучение и статистический анализ архивной судебно-медицинской документации Винницкого областного бюро за 2013 - 2018 годы.*

Результаты. *С 2013 по 2018 год включительно по Винницкому областному бюро судебно-медицинской экспертизы зарегистрировано 52 случая обнаружения наркотических веществ в биологических объектах, изъятых при проведении экспертиз трупов. Проанализировано количество случаев направления объектов на токсикологическую экспертизу, количество из них позитивных результатов, в том числе по экспертной инициативе, распределение наркотических веществ по частоте обнаружения, причины смерти.*

Выводы. *В последние годы, в том числе и благодаря экспертной инициативе, наблюдается тенденция к увеличению количества случаев обнаружения наркотических веществ в биологических объектах, изъятых из трупов, и, как следствие, возрастание доли отравлений наркотиками в структуре насильственной смерти.*

Key words: *forensic toxicology, expert initiative, narcotic substances, biological objects.*

Clinical and experimental pathology. Vol.18, №2 (68). P.129-133.

EXPERT INITIATIVE AS AN ELEMENT OF IMPROVING THE WORK OF REGIONAL BUREAU OF FORENSIC MEDICAL EXAMINATION IN DETECTION OF NARCOTIC SUBSTANCES IN BIOLOGICAL OBJECTS

O.I.Mokaniuk, D.V.Musiienko, V.V.Zhuk, T.Iu.Melnyk, S.A.Bukin

Objective *- to show the value of the expert initiative to improve the objectivity and informational content of forensic medical examinations.*

Material and methods. *Study and statistical analysis of the archival forensic medical documentation of the Vinnitsa Regional Bureau of Forensic Medical Examination for the period of 2013-2018.*

Results*. From 2013 to 2018 inclusively in the Vinnitsa Regional Bureau of Forensic Medical Examination 52 cases of detection of narcotic substances, withdrawn in*

biological objects, were registered when carrying out the examination of corpses. The numbers of cases of the referred objects to toxicological examination, the number of positive results among them, including expert initiatives, distribution of narcotic substances by frequency of detection, causes of death were analyzed.
Conclusions. *In recent years, there has been a tendency, due to an expert initiative as well, to an increase in the number of cases of narcotic substances detection in biological objects at examination of corpses, an increase in the share of drug poisoning in the structure of violent death.*

Вступ

У Кримінально-процесуальному Кодексі України та законі України "Про судову експертизу" закріплено право судово-медичного експерта, у випадку, якщо в ході проведення судово-медичної експертизи будуть виявлені відомості, які мають значення для кримінального провадження і з приводу яких не ставилися питання, зазначити про них у своєму висновку [1, 2].

Практичний досвід показує, що експертна ініціатива вимагає залучення до вирішень таких питань інших судово-медичних експертів, особливо часто судово-медичних експертів - токсикологів. У структурі судово-токсикологічних досліджень вагому групу становлять синтетичні лікарські засоби, алкалоїди, природні та синтетичні наркотичні речовини [3, 4, 5, 6].

Мета роботи

Продемонструвати на прикладі спільної роботи відділів судово-медичної експертизи трупів та відділення судово-медичної токсикології відділу судово-медичної експертизи речових доказів, як експертна ініціатива може стати елементом удосконалення взаємодії різних відділів обласних бюро судово-медичних експертиз і, як наслідок цього, призвести до зростання об'єктивності та інформативності судово-медичних експертиз.

Матеріали і методи дослідження

Вивчено архівні документи ("Висновки експерта") судово-токсикологічного відділення відділу судово-медичної експертизи речових доказів та відділу експертизи трупів Вінницького обласного бюро судово-медичної експертизи за 2013-2018 рр. Зі всього обсягу документів вибрано 52 висновки експерта, де у підсумках є позитивна відповідь на питання експерта про наявність наркотичних речовин в біологічних об'єктах, вилучених під час проведення судово-медичних експертиз трупів. При цьому в більшості випадків біологічні об'єкти на визначення наркотичних речовин вилучались за експертною ініціативою експертів-танатологів, тобто у випадках, коли в обставинах та питаннях слідчих не було даних про можливий токсичний вплив наркотиків на організм померлих, однак під час секційного дослідження експерти виявляли певні ознаки, які спонукали їх вилучити біологічні об'єкти для направлення в токсикологічне відділення на предмет виявлення наркотиків. Проведено аналіз цих документів за такими критеріями:

1. Чи були дані від слідчих органів про можливу наявність наркотичних речовин (в питаннях чи обставинах), чи експерт забирав матеріал у плані експертної ініціативи?

2. Який відсоток позитивних результатів щодо виявлення наркотичних речовин в біологічному матеріалі пов'язаний з експертною ініціативою?

3. Відношення кількості позитивних результатів про виявлення наркотичних речовин в біологічному матеріалі до загальної кількості трупів за рік?

4. Відношення кількості позитивних результатів про виявлення наркотичних речовин в біологічному матеріалі до кількості випадків насильницької смерті за рік?

5. Які наркотичні речовини виявлені в ході судово-токсикологічної експертизи та їх структура?

6. Характеристика індивідуальних особливостей осіб, у трупах яких під час проведення судово-медичного дослідження виявлені наркотичні речовини, та причини їх смерті?

Аналіз проведений в два етапи. На першому етапі аналізували судово-медичну документацію. На другому етапі встановлювали вікові та статеві характеристики осіб, у трупах яких виявлено наркотичні речовини, та причини їх смерті. Також проводили аналіз речовин, що були виявлені в ході проведення судово-токсикологічних експертиз.

Результати та їх обговорення

З 2013 по 2018 рік включно по Вінницькому обласному бюро судово-медичної експертизи зареєстровано 52 випадки виявлення наркотичних речовин в біологічних об'єктах, вилучених під час проведення експертиз трупів. Проаналізовано кількість випадків направлення об'єктів на токсикологічну експертизу, кількість з них позитивних результатів, в тому числі з експертної

Таблиця 1

Аналіз випадків направлення біологічних об'єктів від трупів у токсикологічне відділення для визначення вмісту наркотичних та сильнодіючих речовин за 2013-2018 р.

Рік	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Всього
Всього направлено	29	32	36	55	49	99	300
Кількість позитивних результатів	3	2	2	1	14	30	52
З них в результаті експертної ініціативи	2	1	2	1	9	17	32

ініціативи. Кількісний аналіз наведено в таблиці 1.

Проаналізовано співвідношення загальної кількості проведених експертиз трупів в бюро за рік та кількості випадків направлень біологічних об'єктів на судово-токсикологічну експертизу. Співвідношення окремих показників наведено в таблиці 2.

Аналіз кількості випадків позитивних результатів виявлення наркотичних речовин за статевими та віковими характеристиками осіб наведено в таблиці 3.

Проаналізовані випадки причини смерті осіб з позитивним результатом на вміст наркотичних речовин та результати наведено в таблиці 4.

Аналіз випадків виявлення наркотичних речовин в біологічних об'єктах показав, що за останні 2 роки їх спектр значно розширився: якщо у 2013 - 2016 рр. це був переважно морфін, то у 2017-2018 рр. значну частку становлять амфетамін, метадон, також трапляються випадки виявлення метамфетаміну, тетрагідроканабіолу, ефедрину, ефедрону, фенобарбіталу.

Розподіл наркотичних речовин у відсотках серед усіх

Таблиця 2

Співвідношення окремих показників біологічних об'єктів за роками

Рік	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Відношення кількості направлених об'єктів до загальної кількості трупів за рік, %	0,9	1	1,2	1,75	1,48	2,97
Відношення кількості позитивних результатів до загальної кількості трупів за рік,%	0,09	0,06	0,06	0,03	0,42	0,9
Відношення кількості позитивних результатів до кількості випадків насильницької смерті, %	0,2	0,14	0,15	0,08	1,1	2,4

Таблиця 3

Розподілення випадків смерті за статтю та віком

Стать/Вік	до 20 р.	20-30 р.	30-40 р.	40-50 р.	Кількість у %
чоловіки	3	10	25	8	90,4%
жінки	0	2	2	1	9,6%
кількість у %	5,8%	23%	52%	17,3%	

Таблиця 4

Розподіл об'єктів дослідження за причиною смерті

Категорія смерті	Причина смерті	Кількість у %
Насильницька - 88,5%	поєднана травма тіла	5,8%
	аспірація блювотними масами	3,8%
	отруєння наркотиками	73%
	отруєння амітриптиліном	1,9%
	Повішання	3,8%
Ненасильницька – 11,5%	ІХС	1,9%
	Панкреонекроз	3,8%
	Цироз печінки	1,9%
	Кардіоміопатія	3,8%

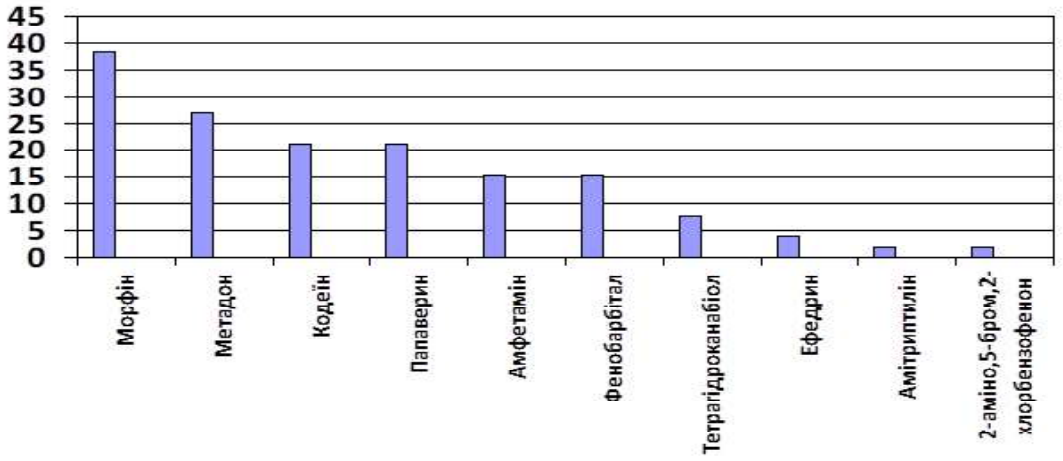

Рисунок . Діаграма розподілу наркотичних речовин у відсотках серед усіх випадків їх виявлення

випадків їх виявлення представлено на рис.

Висновки

1.Експертна ініціатива є реальним елементом удосконалення роботи бюро судово-медичної експертизи, що призводить до зростання об'єктивності та інформативності судово-медичних експертиз, зокрема під час виявлення наркотичних речовин в біологічних об'єктах.

2.Спостерігається збільшення кількості випадків направлення експертами-танатологами біологічних об'єктів з трупів на предмет визначення вмісту наркотичних речовин та стрімке зростання кількості позитивних результатів за 2017-2018 роки.

3.Переважну більшість позитивних результатів (61,5%) становлять випадки виявлення наркотичних речовин в біологічних рідинах з експертної ініціативи експертів-танатологів.

4.Серед причин смерті у випадках виявлення наркотичних речовин в біологічних рідинах більшість становлять отруєння наркотиками (73%).

5.Наркотичні речовин в біологічних рідинах переважно (90,4%) виявляються у чоловіків, у віці 30-40 років (в 52%).

6.У структурі насильницької смертності за останні 5 років частка випадків смерті від отруєнь наркотичними речовинами зросла більш ніж в 10 разів.

Список літератури

1.Кримінальний процесуальний Кодекс України (Із змінами). Відомості Верховної Ради України [Інтернет]. 2013 [цитовано 2019 Кві 04];9-13:88. Доступно: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17

2.Закон України Про судову експертизу (Із змінами). Відомості Верховної Ради України [Інтернет]. 1994 [цитовано 2019 Бер 27];28:232. Доступно: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12

3.Бурчинський ВГ, Кахановський ФМ, Кахановська КІ, Хохолєва ТВ, Москаленко ВС. Загальні методи ізолювання отруйних та сильнодіючих речовин із біологічного матеріалу. Методичні рекомендації. Одеса: АстроПринт; 2010. 41 с.

4.Kordrostami R, Akhgari M, Ameri M, Ghadipasha M, Aghakhani K. Forensic toxicology analysis of self-poisoning suicidal deaths in Tehran, Iran; trends between 2011-2015. DARU Journal of Pharmaceutical Sciences [Internet]. 2017 [cited 2019 Mar 23];25(1):15. Available from: https://darujps. biomedcentral. com/track/pdf/10.1186/s40199-017-0181-1 doi: 10.1186/s40199-017-0181-1

5.Fugelstad A, Ramstedt M, Thiblin I, Johansson LA. Drug-related deaths: Statistics based on death certificates miss one-third of cases. Scand J Public Health [Internet]. 2017 [cited 2019 Mar 29]:1403494817745187. Available from: https://journals. sagepub. com/doi/10.1177/1403494817745187#articleCitationDownload Container doi: 10.1177/1403494817745187

6.Durose MR, Burch AM, Walsh K, Tiry E. Publicly Funded Forensic Crime Laboratories: Resources and Services, 2014. Bureau of Justice Statistics [Internet]. 2016 [cited 2019 Mar 29]. Available from: https://www.bjs.gov/content/pub/pdf/pffclrs14.pdf

References

1.Kryminal'nyi protsesual'nyi Kodeks Ukrainy (Iz zminamy) [Criminal Procedural Code of Ukraine (as amended)]. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy [Internet]. 2013 [tsytovano 2019 Kvi 04];9-13:88. Dostupno: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17 (in Ukrainian).

2.Zakon Ukrainy Pro sudovu ekspertyzu (Iz zminamy) [Law of Ukraine On Forensic Examination (as amended)]. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy [Internet]. 1994 [tsytovano 2019 Ber 27];28:232. Dostupno: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12 (in Ukrainian).

3.Burchyns'kyi VH, Kakhanovs'kyi FM, Kakhanovs'ka KI, Khokholieva TV, Moskalenko VS. Zahal'ni metody izoliuvannia otruinykh ta syl'nodiiuchykh rechovyn iz biolohichnoho materialu [General methods of isolating poisonous and potent substances from biological material]. Metodychni rekomendatsii. Odesa: AstroPrynt; 2010. 41 p. (in Ukrainian).

4.Kordrostami R, Akhgari M, Ameri M, Ghadipasha M, Aghakhani K. Forensic toxicology analysis of self-poisoning suicidal deaths in Tehran, Iran; trends between 2011-2015. DARU Journal of Pharmaceutical Sciences [Internet]. 2017[cited 2019 Mar 23];25(1):15. Available from: https://darujps.biomedcentral. com/track/pdf/10.1186/s40199-017-0181-1 doi: 10.1186/s40199-017-0181-1

5.Fugelstad A, Ramstedt M, Thiblin I, Johansson LA. Drug-related deaths: Statistics based on death certificates miss one-third of cases. Scand J Public Health [Internet]. 2017[cited 2019 Mar 29]:1403494817745187. Available from: https://journals.sagepub. com/doi/10.1177/1403494817745187#articleCitationDownload Container doi: 10.1177/1403494817745187

6.Durose MR, Burch AM, Walsh K, Tiry E. Publicly Funded Forensic Crime Laboratories: Resources and Services, 2014. Bureau of Justice Statistics [Internet]. 2016[cited 2019 Mar 29]. Available from: https://www.bjs.gov/content/pub/pdf/pffclrs14.pdf

Відомості про авторів:
Моканюк О.І. - доцент кафедри патологічної анатомії, судової медицини та права Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова, м. Вінниця, Україна
Мусієнко Д.В. - заступник начальника Вінницького обласного бюро судово-медичної експертизи, м. Вінниця, Україна.
Жук В.В. - в. о. начальника Вінницького обласного бюро судово-медичної експертизи, м. Вінниця, Україна
Мельник Т.Ю. - експерт-токсиколог Вінницького обласного бюро судово-медичної експертизи, м. Вінниця, Україна
Букін С.А. - завідувач відділу експертизи речових доказів Вінницького обласного бюро судово-медичної експертизи, м. Вінниця, Україна

Сведения об авторах:
Моканюк А.И. - доцент кафедры патологической анатомии, судебной медицины и права Винницкого национального медицинского университета им. Н.И. Пирогова, г. Винница, Украина
Мусиенко Д.В. - заместитель начальника Винницкого областного бюро судебно-медицинской экспертизы, г. Винница, Украина
Жук В.В. - и. о. начальника Винницкого областного бюро судебно-медицинской экспертизы, г. Винница, Украина
Мельник Т.Ю. - эксперт-токсиколог Винницкого областного бюро судебно-медицинской экспертизы, г. Винница, Украина
Букин С.А. - заведующий отделом экспертизы вещественных доказательств Винницкого областного бюро судебно-медицинской экспертизы, г. Винница, Украина

Information about the authors:
Mokanyuk A.I. - Associate Professor of the Department of Pathological Anatomy, Forensic Medicine and Law, National Pirogov Memorial Medical University, Vinnytsya, Vinnytsia, Ukraine
Musienko D.V. - Deputy Head of the Vinnitsa Regional Bureau of Forensic Medical Examination, Vinnytsia, Ukraine
Zhuk V.V. - Acting Head of Vinnitsa Regional Bureau of Forensic Medical Examination, Vinnytsia, Ukraine
Melnik T.Yu. - Toxicology expert of the Vinnitsa Regional Bureau of Forensic Medicine, Vinnytsia, Ukraine
Bukin S.A. - Head of the Department of Examination of material evidence of the Vinnitsa Regional Bureau of Forensic Medical Examination, Vinnytsia, Ukraine

Стаття надійшла до редакції 15.04.2019
Рецензент – проф. О.Я. Ванчуляк
© О.І. Моканюк, Д.В. Мусієнко, В.В. Жук, Т.Ю. Мельник, С.А. Букін, 2019